

І. В. Хожайєв,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків

ЗАГАЛЬНОПИТАЛЬНІ ВИСЛОВЛЕННЯ У ГІПОТЕТИЧНОМУ КОНДИЦІОНАЛІ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

У статті розглядаються типи загальних питань у гіпотетичному кондиціоналі з різними ступенями імовірності реалізації гіпотези у минулому, майбутньому або теперішньому мовця. Вивчаються контекстуальні модальні значення гіпотетичних власне- і невластне-питальних загальнопитальних висловлень модального поля кондиціоналу, а також функції модалізаторів, що змінюють їхню ілюкутивну силу, орієнтуючи їх на позитивну або негативну відповідь адресата.

Ключові слова: диктум, загальнопитальне висловлення у гіпотетичному кондиціоналі, ступінь імовірності, контекстуальне модальне значення, модалізатор, модус.

TOTAL QUESTIONS IN HYPOTHETICAL CONDITIONAL MOOD (ON THE MATERIAL OF THE MODERN FRENCH LANGUAGE)

This paper is dedicated to the study of types of total questions in hypothetical conditional mood with different levels of probability of realization of hypothesis in the past, present and future of speaker. The proposition of total questions of modal field of conditional mood expresses the hypothesis unrealized in the past, realizing in the present, realizing or unrealizing in the future. The linguists distinguish two types of hypothetical total questions: 1) intonational, paraphractical and inverse positive and negative constructions with connector of hypothesis si, which are divided in two subtypes: a) total questions with explicit dictum and explicit / implicit modus; b) total questions with partially implicit dictum and explicit modus; 2) intonational, paraphractical and inverse positive and negative constructions with predicate in conditional mood and explicit dictum and explicit / implicit modus which implicith the paraphrase in (même) si + imperfect or (même) si + past perfect. They also study contextual modal values of hypothetical total proper and improper interrogative utterances of modal field of conditional mood and the functions of modalizers which modify their illocutionary force orienting them on the positive or negative answer of addresser.

Key words: contextual modal value, dictum, level of probability, modalizer, modus, total question in hypothetical conditional mood.

ОБЩЕВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ В ГИПОТЕТИЧЕСКОМ КОНДИЦИОНАЛЕ (на материале современного французского языка)

В статье рассматриваются типы общих вопросов в гипотетическом кондиционале с разными степенями вероятности реализации гипотезы в прошлом, будущем или настоящем говорящего. Изучаются контекстуальные модальные значения гипотетических собственно- и несобственно-вопросительных общевопросительных высказываний модального поля кондиционала, а также функции модализаторов, изменяющих их иллокутивную силу, ориентируя их на позитивный или негативный ответ адресата.

Ключевые слова: диктум, контекстуальное модальное значение, модализатор, модус, общевопросительное высказывание в гипотетическом кондиционале, степень вероятности.

Комплексний аналіз складових дискурсу, зокрема загальних питань у модальному полі кондиціоналу, а також модалізаторів, що змінюють комунікативну перспективу дискурсивних одиниць, з точки зору семіозису (динамічної взаємодії синтаксису, семантики і прагматики) становить необхідне підґрунтя для кращої інтерпретації суб'єктивно-апресіативного характеру дискурсивних фрагментів у сучасних наукових дослідженнях.

Недостатність вивчення модального аспекту функціонування умовних загальнопитальних висловлень (ЗПВ) у дискурсивних формаціях та відсутність класифікації прагматичних операторів, що ілюкутивно спрямовують такі структури на очікувану відповідь адресата, зумовили актуальність цього дослідження.

Об'єктом аналізу є загальнопитальні висловлення у гіпотетичному кондиціоналі сучасної французької художньої прози.

Предмет статті – типи гіпотетичних загальнопитальних висловлень з різними контекстуальними модальними значеннями у французькому художньому дискурсі.

Метою дослідження є побудова типології ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі з різними ступенями реалізації гіпотези та аналіз модалізаторів, що змінюють ілюкутивну силу умовних загальних питань.

Матеріалом статті слугують 29 прикладів ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі французької художньої прози.

Загальнопитальні висловлення у гіпотетичному кондиціоналі вписуються до поля функціонування кондиціоналу «пом'якшення», або мітгації [2, с. 19]. Поняття мітгації широко вивчається у сучасній лінгвопрагматиці [1; 4; 8]. Так, Фрейзер Б. визначає мітгацію як зменшення небажаного ефекту, що може справляти певний мовно-мовленнєвий акт на адресата [4, с. 341].

Розглядаючи мітговані (пом'якшені) конструкції у кондиціоналі лінгвісти експліцитно або імпліцитно спираються на приклади, де ко(н)текст вказує на те, що мислимий зміст висловлення визначається як імовірний або неперевірений чи сумнівний. Таке вживання кондиціоналу демонструє «позитивний етос сповненого пошани індивідуума» [3, с. 115], що адаптує стратегію ввічливості, не-агресивності, коли він наполегливо просить дати відповідь, що співрозмовник може вільно «вилучити» із своїх знань.

У ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі події або факти одного з можливих світів комуніканта представляються як уявлені, фіктивні у кореляції з гіпотетичною рамкою. Вони становлять імовірність, розташовану у майбутньому, минулому або теперішньому мовця, дезінтегруючись з його реальності («зараз» мовця). Гіпотетичні ЗПВ характеризуються різними ступенями імовірності, що схематично можливо представити так:

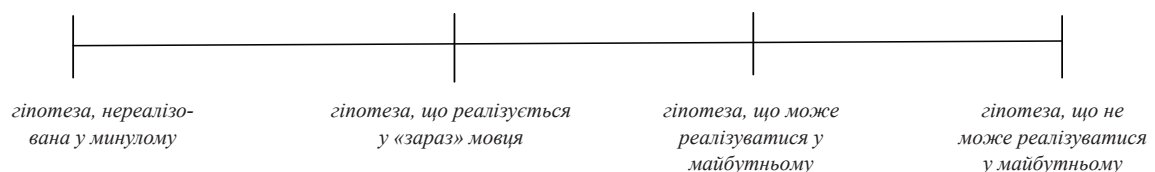

Рис. 1. Шкала ступеней імовірності ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі

Шкала імовірностей представляє собою певний континуум від імовірних подій або фактів, що могли реалізуватися у минулому, але залишилися нереалізованими, до гіпотез, що інтерпретуються співрозмовником як ті, що не можуть реалізуватися. Ступень імовірності залежить від механізмів інтерпретації, що застосовуються мовцями, тобто носить суто суб'єктивний характер.

Гіпотетична рамка ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі маркується різноманітними структурами, серед яких конструкції на *si*, а також загальні питання з предикатом у кондиціоналі, що можуть бути замінені парафрастичними утвореннями на (*même*) *si* + імперфект (коли гіпотетичний мисливий зміст (пропозиція) питання спрямований на ймовірне майбутнє мовця або знаходиться у протиріччі з його «зараз») або на (*même*) *si* + плюсквамперфект (коли пропозиція-гіпотеза протиставляється минулій реальності). При цьому конектор *si* набуває умовного значення тільки у кореляції із кондиціоналом.

Однією з особливостей загальних питань у гіпотетичному кондиціоналі є несумісність альтернативи відповідей *oui* або *non* з предикатом у майбутньому, теперішньому та минулому складному часах модального поля індикативу:

Cela vous conviendrait-il de partir à cinq heures du matin, au lever du jour? (J. Jiono)

Наведене вище неорієнтоване ЗПВ (що припускає відповідь *oui* або *non*) з мисливим змістом, що виражає імовірність реалізації події у майбутньому, та з контекстуальним модальним значенням пропозиції припускає парафразу на *si* + імперфект: *Si on partait à cinq heures du matin, au lever du jour, ça vous conviendrait?* Відповідь співрозмовника, виражена лексемами *oui* або *non*, може бути поповнена предикативною структурою модального поля кондиціоналу, при цьому конструкція *oui* / *non* + дієслово модального поля індикативу є неможливою:

Oui, ça me (nous) conviendrait.

Non, ça ne me (nous) conviendrait pas.

Oui, ça me (nous) conviendra.

Non, ça ne me (nous) conviendra pas.

Аналіз корпусу прикладів ЗПВ модального поля кондиціоналу сучасної французької художньої прози дозволяє виділити такі конструкції у гіпотетичному кондиціоналі з різними ступенями імовірності:

1. Інтонаційні, перифрастичні (з морфемою *est-ce que*) й інверсивні стверджувальні і заперечні ЗПВ з конектором умовності *si* (у деяких випадках з антепозитивним прислівником *même*), що поділяються на два підтипи:

а) ЗПВ з експлікованою диктумною частиною та експлікованим / імплікованим модусом;

б) ЗПВ з частково імплікованим диктумом та експлікованим модусним компонентом.

Si tu étais Thian, le ferais-tu? (D. Pennac)

Подане неорієнтоване інверсивне ЗПВ з експліцитним диктумом і імпліцитним модусом набуває у контексті модального значення припущення. На шкалі модальності воно займає кінцеву позицію (пропозиція-гіпотеза, що не реалізується у майбутньому), оскільки протагоніст розповіді ніяк не може втілитись в іншу людину.

Si tu inventais des têtes, elles ne se ressembleraient pas toutes? (B. Clavel)

Цей приклад становить неорієнтоване ЗПВ з пропозицією-гіпотезою третього ступеня імовірності (гіпотеза, що може реалізуватися у майбутньому за певних обставин) та з експліцитною диктумною і імпліцитною модусною частинами. Аналізована структура характеризується контекстуальним модальним значенням припущення.

Et si, par exemple, mon Julien se trouvait à présent dans cette zone? (B. Clavel)

Наведена конструкція з контекстуальним модальним значенням припущення становить приклад другого підтипу ЗПВ у гіпотетичному кондиціоналі з конектором умовності *si*. У пропозиції імплікується друга частина диктуму, що переводить такі питання до рангу ЗПВ-перемікаів розповіді, тобто запиту інформації, що вимагає більш розгорнутої відповіді співрозмовника, ніж *oui* та *non* або їхніх семантичних еквівалентів. Цікавим видається той факт, що всі ЗПВ з частково імплікованим диктумом становлять орієнтовані власне-питальні конструкції, оскільки вони завжди містять конектори *et*, *mais* або прислівникові модалізатори, що виконують контекстуальну експресивну функцію й ілокутивно спрямовують співрозмовника на очікувану реакцію (в аналізованому прикладі на відповідь *Confirm-oui*). На шкалі імовірності цей приклад займає другу позицію (гіпотеза, що реалізується у теперішньому мовця).

Et si nous n'étions pas revenus? (Ch. Jacq)

У цьому власне-питальному орієнтованому ЗПВ з контекстуальним модальним значенням припущення та з частково імплікованим диктумом модус експлікується прагматичним оператором (конектором *et*), що спрямовує адресата на стверджувальну відповідь (*si*), яка потребує детального пояснення. Пропозиція поданого ЗПВ містить гіпотезу, що не реалізувалася у минулому через певні обставини.

2. Інтонаційні, перифрастичні й інверсивні стверджувальні і заперечні ЗПВ з предикатом у кондиціоналі та з експліцитним диктумом і експліцитним / імпліцитним модусом, що імплікують парафразу на (*même*) *si* + імперфект або на (*même*) *si* + плюсквамперфект.

Obtiendrait-on de meilleurs résultats en mettant José pensionnaire? (F. Mauriac)

Подане інверсивне власне-питальне ЗПВ з гіпотетичною пропозицією, що може реалізуватися у майбутньому, і з контекстуальним модальним значенням сумніву імплікує парафразу *si* + імперфект: *Si on mettait José pensionnaire, obtiendrait-on de meilleurs résultats?* Конструкція не містить експліцитних модалізаторів, отже припускає альтернативу відповідей (*oui* або *non*). Вживання займеннику *on* у гіпотетичному кондиціоналі дозволяє адресанту «зменшити радіус дії його енонсіативного зобов'язання і таким чином зробити його менш суб'єктивним, залишаючи адресату можливість суперечити його словам, не атакуючи його особисто» [7, с. 130].

Ne devrais-je pas seconder mon père, lors du rituel d'offrandes au Nil? (Ch. Jacq)

Подане декларативно-питальне ЗПВ зі стверджувальною пропозицією-гіпотезою (*Je devrais seconder mon père...*), що передбачає імовірну реалізацію події у майбутньому мовця, може бути заміщеним парафрастичною структурою: *S'il y avait le rituel d'offrandes au Nil, ne devrais-je seconder mon père?* Аналізоване загальне питання з контекстуальним модальним значенням припущення та з аргументативним (зовнішнім) запереченням є ілокутивно зорієнтованим на відповідь *Confirm-oui*. Модальне значення предикату *devoir* у кондиціоналі + інфінітив доцільно визначити як «епістемічне» (або імовірнісне), а не як «деонтичне» (або необхідності) [5, с. 83; 6, с. 71], що є характерним для модального поля індикативу.

Est-ce qu'au lieu d'amour ce ne serait pas autre chose? (J. Jiono)

За шкалою імовірностей наведена перифрастична конструкція з предикативним (внутрішнім) запереченням розміщується на другому рівні шкали ступенів імовірності реалізації гіпотези (гіпотеза, що реалізується у теперішньому мовця) та характеризується контекстуальним модальним значенням припущення. Вона становить орієнтоване власне питання (оскільки морфема *est-ce que* у сполученні з предикативним запереченням спрямовує ЗПВ на позитивну відповідь (*si*)), що може заміщуватися парафразою на *si*: *Si ce n'était pas l'amour ce serait autre chose?*

Sauver le monde, ça vous amuserait? (B. Werber)

Цей приклад інтонаційного біполярного (неорієнтованого) позитивного ЗПВ з імпліцитною модусною частиною та пропозицією-гіпотезою, що може реалізуватися у майбутньому, набуває контекстуального модального значення пропозиції та може бути парафразований так: *Si on savait le monde, ça vous amuserait?*

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. В аспекті семіозису невластне- і власне-питальні ЗПВ у модальному полі кондіціоналу набувають різних контекстуальних значень (припущення, сумніву, пропозиції тощо) та характеризуються різними ступенями імовірності реалізації гіпотези, не інтегрованою до його реальності.

2. Гіпотетичні ЗПВ поділяються на два типи: конструкції на *si* з експлікованим / імплікованим модусом та з експлікованим / частково експлікованим диктумом; і структури з дієсловом у кондіціоналі та з експліцитним диктумом і експліцитним / імпліцитним модусом з імплікованою парафразою на (*même*) *si* + імперфект або (*même*) *si* + плюсквамперфект.

3. Конектори різних типів та прислівникові модалізатори виступають орієнтаторами ЗПВ модального поля кондіціоналу на бажану відповідь адресата у певному контексті.

Перспективою роботи є комплексне вивчення ролі ко(н)текстуального оточення у зміні комунікативної перспективи ЗПВ модального поля кондіціоналу.

Література:

1. Caffi C. On mitigation / Caffi C. // Journal of Pragmatics. – 1999. – V. 31. – P. 881–909.
2. Dendale P. Le conditionnel en français / P. Dendale, L. Tasmowsky // Recherches linguistiques, Université de Metz, 2001. – № 25. – P. 147–167.
3. Fouilloux C. A propos du mode et de l'atténuation / C. Fouilloux, D. Tejedor De Felipe // Langue française. – P. : Larousse, 2004. – № 142. – P. 112–126.
4. Fraser B. Conversational mitigation / B. Fraser // Journal of Pragmatics. – Elsevier, 1980. – V. 4. – P. 341–350.
5. Haillet P. P. Le conditionnel dans le discours journalistique: essai de linguistique descriptive / Haillet P. P. – Bref, Collection Science, C.P. 9, Neuville, Québec, Canada GOA 2R0, 1995. – 157 p.
6. Huot H. Le verbe DEVOIR. Etude synchronique et diachronique / Huot H. – P. : Klincksieck, 1974. – 192 p.
7. Soliman L. T. Modalisation dans l'interview scripturalisée: l'emploi du «conditionnel de la mitigation» / L. T. Soliman // Synergies, Italie – 2009. – № spécial. – P. 125–135.
8. Vet C. Futur simple et futur du passé: leurs emplois temporels et modaux / C. Vet, B. Kampers-Mahne // In: P. Dendale & L. Tasmowski (éds.), 2001. – 89–104.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Clavel B. Celui qui voulait boire le mer / B. Clavel. – P. : Robert Laffont, 1983. – 348 p.
2. Giono J. Les âmes fortes / J. Giono. – P. : Gallimard, 1987. – 448 p.
3. Jacq Ch. Ramsès, Le fils de la lumière / Ch. Jacq. – P. : Editions Robert Laffont, 1995. – 441 p.
4. Jacq Ch. La justice du vizir / Ch. Jacq. – P. : Librairie Plon, 1994. – 379 p.
5. Mauriac F. Le mystère Frontenac / F. Mauriac. – P. : Bernard Grasset, 1984. – 191 p.
6. Pennac D. La fée carabine / D. Pennac. – P. : Editions Gallimard, 1987. – 320 p.
7. Werber B. Troisième humanité / B. Werber. – P. : Editions Albin Michel, 2014. – 696 p.

УДК 808. 003.05

О. М. Чабан,

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна, м. Дніпропетровськ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПИСЬМА ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ (РОСІЙСЬКОЇ) МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті аналізується значення писемного мовлення при вивченні іноземної мови. Розглядаються етапи навчання письма, а також труднощі, що виникають в процесі оволодіння ним і шляхи їх подолання. У роботі акцентується увага на вивченні іноземцями російської мови як іноземної для них.

Ключові слова: писемне мовлення, іноземна мова, значення навчання, орфографія.

REALIZATION OF PRACTICAL METHODS OF STUDIES OF LETTER IS AT TEACHING (RUSSIAN) OF UKRAINIAN AS FOREIGN

The article analyzes the importance of writing in learning a foreign language. The stages of learning to write and the difficulties that arise in the process of mastering it and how to overcome them. The paper focuses on the study of foreigners Russian as a foreign language for them. In the process of studying Russian as a foreign language, students are involved in all aspects of speech activity. Teachers selected the correct methods and techniques for teaching writing, proper communication tasks. The different stages of the study write. In the group held among foreign students study which proved that writing has a positive impact on the learning process. Considered oral and written language as a form of communication.

Keywords: writing, foreign language, values education, spelling.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПИСЬМУ ПРИ ИЗУЧЕНИИ УКРАИНСКОГО (РУССКОГО) ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В статье анализируется значение письменной речи при изучении иностранного языка. Рассматриваются этапы обучения письму, а также трудности, возникающие в процессе овладения им и пути их преодоления. В работе акцентуется внимание на изучении иностранцами русского языка как иностранного для них.

Ключевые слова: письменная речь, иностранный язык, значение обучения, орфография.

Проблема вивчення української (російської) мови як іноземної у немовних вищих навчальних закладах України на сьогодні залишається дискусійною. Незважаючи на те, що вже кілька років це питання активно обговорюється на наукових конференціях різного рівня, на засіданнях «круглих столів», де приймалися рішення про необхідність вивчення української (російської) мови як іноземної у немовних вищих навчальних закладах України, ця тема залишається все ж відкритою і потребує своєчасних досліджень.